

Anita MAŽIBRADIĆ, **Tivat kroz stoljeća: mjesto kmetova i gospodara**, Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Zagreb, Zagreb, 2016., 272 str.

Knjiga koja se ovdje predstavlja treće je izdanje djela istoga imena. Nakladnici prvoga i drugoga izdanja bili su Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore i općina Tivat, dočim su treće dopunjeno izdanje objavili Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Zagreb te – kao sunakladnici – bratovština istoga imena s ograncima u Dubrovniku, Puli, Rijeci i Splitu. Autorica knjige Anita Mažibradić rođena je Tivčanka i višegodišnja arhivistica u Istorijском arhivu u Kotoru (od 1985. do 2007.) te je ova monografija rezultat njezinih istraživačkih pregnuća na obradi staroga gradiva koje se odnosi na povijest bokeljskih naselja.

U prvome dijelu knjige sadržan je »Uvod« (13-23) u kojemu autorica donosi osnovne podatke o smještaju gradića Tivta i o tivčanskome kraju općenito te ukazuje na osnovnu svrhu njezine izradbe: sačuvati od zaborava i širem čitateljstvu prezentirati gospodarsku i društvenu razvojnu sastavnicu iz prošlosti toga dijela Boke kotorske od srednjega vijeka do u 19. stoljeće. Slijedi poglavlje »Tivat – o imenu mjesta« (24-28), u kojemu autorica donosi više u historiografiji prisutnih teorija o podrijetlu imena Tivat (prema kraljici Teuti, saskim rudarima koje su Dubrovčani nazivali Teutoncima, prema Polju sv. Teodora u tamošnjoj ravnici) te na kraju ističe kako najstariji notarski zapis u kojem se mjesto spominje potječe iz 1326. godine (oporuka Pavla Dabranova). U nastavku knjige sadržano je poglavlje o »Najstarijim tragovima kulture na području Tivta (iz doba Ilira, Grka i Rimljana)« (29-31), a ponajprije je riječ o nalazima vila rustika, cisterni i kamenih zapisa iz rimskoga doba.

U sljedećoj cjelini, naslovljenoj »Tragom srednjovjekovne i novije povijesti Tivta« (32-75) detaljno se razmatra povijesni razvoj naselja i lokaliteta na širem tivčanskom području. Za svaki se toponim donose podatci o spominjanju u arhivskim spisima (Istorijski arhiv u Kotoru) te ukazuje na njihovu sakralnu baštinu. Na taj su način zasebno obrađeni sljedeći toponimi: Crni Plat (izvoriste današnjega mjesta Tivat), Lastva (u srednjem vijeku, a današnja Gornja Lastva), Pasiglav (smješten na visoravni istočno od Gornje Lastve), Bogdašići (danas Gornji Bogdašići i Donji Bogdašići), Verige (u srednjem vijeku toponim Angosce), selo sv. Lovrijenca (Lepetani), Jakalj (danas predio u Lastvi), Otok Gospe od Milosti (nekada benediktinski te od 15. stoljeća franjevački samostan i svetište), Stradioti (danas Sveti Marko), Prevlaka (nekadašnji naziv Tumba), Solila u blizini Prevlake, Bobovišta te Mrčevac i Dumidran. Prema kotorskim bilježničkim spisima iz sredine 14. stoljeća područje današnjega Tivta i okolice posjedovali su kotorski plemići, imućniji građani te Crkva. U nastavku poglavlja autorica iznosi osnovne podatke o tamošnjim agrarno-posjedovnim odnosima kroz stoljeća, odnosno o odnosu tamošnjih seljaka (kolona, kmetova) s vlasnicima posjeda. Takvi su odnosi faktično trajali sve do suvremenoga doba, odnosno do 1919. godine kada su ondašnje vlasti donijele odredbu kojom se na cijelome teritoriju Dalmacije (i Boke kotorske) ukidaju kolonatski odnosi.

Cjelina koje slijedi – »Posjedi na području Tivta kroz stoljeća« (76-203) – sadrži detaljan pregled kotorskih plemićkih i građanskih obitelji koje su tijekom prošlosti na području Tivta imale zemljišne posjede, kuće i ljetnikovce. Za svaku obitelj donose se osnovni

podatci o njezinoj ulozi u kotorskoj povijesti, ističu najzaslužniji odvjetci te kronološkim slijedom raščlanjuju dokumenti (kupoprodajni ugovori, diobe, mirazi, oporuke i drugi) iz kojih su razvidni njihovi posjednički odnosi u Tivtu od srednjega vijeka do u 19. stoljeće. U tome se kontekstu, spomenimo ovdje samo neke primjere, izdvajaju plemićke obitelji Buća, Bolica, Bizanti, Drago, Paskvali, Pima, Vrakjen, Jakonja, Zaguri, Glavati, Paltašić, Gregorina, Druško, Benedeti, Zifra i druge. Na sličan se metodološki način obrađuju, u nastavku knjige, i »Posjednici iz Dobrote na području Tivta« (204-220), a riječ je o imućnim pomorskim trgovcima i brodarima iz obitelji Ivanović, Ivanović-Moro, Tripković, Dabinović, Radimir i Kamenarović. Slijedi osvrt na posjednike zavičajem iz Prčanja (»Posjednici iz Prčanja na području Tivta«, 221-242), a uključene su obitelji Luković, Beskuća, Sbutega, Vizin, Đurović, Lazari, Belavita, Škaljarin i Mrviza. Naposljetku, u posljednjoj cjelini tema istraživanja su »Posjednici iz Perasta na području Tivta« (243-250), a to su bile obitelji Zmajević, Rašković, Brajković i Bašić.

U završnome dijelu knjige nalazi se zaključno razmatranje (»Umjesto zaključka«, 251-258) u sklopu kojega se autorica (uz iznošenje završnih misli) ukratko obazire i na neke suvremene sastavnice iz povijesti Tivta, primjerice, osnivanje kulturnih društava.

Na kraju knjige sadržan je popis izvora i literature (259-268), recenzija prof. dr. sc. Vande Babić (269-270) i bilješka o autorici (271).

Grad Tivat i njegovo stanovništvo imali su tijekom prošlosti ponešto drukčiju sudbinu od drugih bokeljskih naselja. Dok je Kotor imao status upravnoga središta Zaljeva svetaca, a Dobrota, Perast i Prčanj predstavljali izvorište pomorskih i trgovačkih obitelji, Tivat i tivatski kraj najvećim su se dijelom nalazili u vlasništvu kotorskih plemića, Crkve i imućnih bokeljskih građana. Stanovnici Tivta i okolice ponajprije su bili usmjereni na poljodjelstvo, stoljećima u statusu kolona obrađujući posjede tamošnjih zemljoposjednika. Status težačkoga, a kasnije radničkoga naselja Tivat je zadržao i do suvremenoga doba. Dokumenti (na stotine njih) koje je tijekom svoje plodonosne arhivističke i istraživačke karijere proučavala Anita Mažibradić te ih ovdje monografski obradila, vrve spomenom drevnih kotorskih plemićkih obitelji, peraških, dobrotskih i prčanjskih kapetanskih i trgovačkih »kazada«, ali i imenima stanovnika Tivta, Lastve i drugih tamošnjih naselja. Saznajemo i za spomen brojnih lokalnih toponima duž Tivatskoga zaljeva te će ti podaci biti prevrijeđan putokaz i gradivo za sve buduće proučavatelje povijesti Boke, osobito Tivta i njegove okolice. Da je knjiga polučila iznimno zanimanje svjedoči, naposljetku, i činjenica da je knjiga koju smo ovdje predstavili doživjela svoje treće izdanje.

Lovorka Čoralić